

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№3(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 704 sahifa,
16-mart, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish	18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi	
Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiologik yondashuv (gandbolchilar misolida).....	23
G. A. Valiyeva	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaliyali bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari	27
Suyunova Surayyo Ulash qizi	
Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish	31
Israilova Xusnida Adilovna	
Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish	37
Raximova Feruza Najmiddinovna	
Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna	
Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari	46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna	
Velosiped haydashning afzalliklari.....	49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi	
Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане	54
Мирзакбарова Севда Бахиддиновна	
Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari.....	58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna	
Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ.....	62
Рахмонова Бахтигул Пайзилловна	
Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi	65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi	
Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari.....	71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi	
Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish ..	76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich	
Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili	83
Ismoilova N. Z.	
Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni.....	87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati	91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi	
Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi	95
Jurayeva Zulayxo Islomovna	
Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida).....	102
Islamova Difuza Dilshodovna	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni	107
Begmatova Nasiba Mengnarovna	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini o'rgatish metodikasi	112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li	
Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading "The Adventures of Tom Sawyer" in 10–11 Grades	118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna	
Nutq aktlarini o'rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo'nalish talabalari misolida)	122
Fayzulloeva Chevar G'ayrat qizi	
Yangi O'zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g'oyalarning o'rni va roli	125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich	
Gimnastikaning O'zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi	128
N. Q. Mamasidova	
Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan reflektiv yondashuv (7-9-sinflar misolida)	131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanaliyevna	
Screencasting materiallarini yaratish va ularni o'quv jarayonida qo'llash	134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z shakllanishini psixolingvistik asoslari	137
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi	
Maktabgacha ta'limdagi muammolar va yechimlar: o'zbekiston respublikasi tajribasi	140
N. Sh. Miryusupova	
Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari	143
Olimova Aziza Abdullayevna	
Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari	147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi	
Talabalarining psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta'siri hamda mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash usullari	150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich	
Talabalarni stulda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o'rgatish metodikasi	154
Sadatov Chori Xolmuradovich	
Organik kimyo fanini o'qitishda teskari ta'lim va texnologiyalarning ahamiyati	158
Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulkakimova Gulziyba Ziyatdinovna	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo'llashning samaradorligi	162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi	
Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish	165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi	
Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта	168
Пак Диана Александровна	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli	170
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li	
Innovatsion ta'lim muhitida talabalarining kasbiy muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari	173
Bo'ltakov Sanjarbek Xazratqul o'g'li	
Alohida ta'lim ehtiyojlari mavjud bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim tizimining ahamiyati	176
Mehmonova Nodiraxon Yusufxon qizi	

Duduqlanish nutq kamchiligini korrektsiyalashning maxsus va integratsiyalashgan texnologiyalarini rivojlantirish.....	180
Boxodirova Gulasalxon Ibrohimovna	
Эссе как инструмент формирования и диагностики компетенций в системе высшего образования .	184
Шейхмамбетов Сервер Рефикович	
Matallar va folklor hikoyalari: maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv dars texnologiyalari.....	188
Azimova Nodira Hikmatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ularni sportga yo'naltirishning pedagogik asoslari.....	191
Norboyev Komiljon Jurakulovich, Rustamova Kamola Xayrulla qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'qitilishining ahamiyati.....	194
Burkhanova Sabo Tulanovna	
Oliy ta'lim muassasalarida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishning metodologik asoslari va muammolari	197
Norbutayeva Guzal Abdig'ofurovna	
Ta'lim tashkilotlarida sifatni boshqarish jarayonlarini tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	200
Abdurashit Karimovich Avliyakov	
Tarbiya darslari samaradorligini oshirishda abdulla avloniy pedagogik hikmatlaridan foydalanishni metodik tashkil etish.....	204
Daliyeva Eliza Zokir qizi	
Badiiy-tarixiy meros asosida bo'lajak pedagoglarning refleksiv tafakkuri va kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirish	207
Qodirova Mavluda Maxodir qizi	
Adabiyot darslarida lirik asarlarni vizual yondashuvlar asosida o'qitish usullari.....	210
Sobitova Mahmudaxon Shuxratbek qizi	
ESG tamoyillarini ta'lim tizimiga joriy etish orqali talabalarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish	216
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Социально-психологические факторы нарушения психологического здоровья в семье	219
Гулру Тургунова	
O'zini tarbiyalash (self-development) g'oyasining Ibn Sino ta'limotidagi o'rni	229
Usmanova E'zoza Zokirjonovna	
Оценка динамики физиологических показателей волейболистов 12–16 лет в предсоревновательный и соревновательный периоды.....	234
Умматалиева Шерзода Шерали угли	
Individual sport turlarida sportchilarning natijadorlik kompetensiyasini motivatsion omillar asosida shakllantirish.....	239
Baratov Nasriddin Karshibayevich	
O'smirlarda internetdan ortiqcha foydalanishning psixologik oqibatlarini	243
Fayziyeva Nodira Sobirovna	
Transakt analiz: shaxslararo muloqotni tahlil qilishning nazariy va amaliy asoslari	247
Nilufar Sayfidinovna Sangirova	
Inklyuziv ta'lim jarayonini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish (umumiy o'rta ta'lim maktablari misolida)	252
Abdug'aniyev Abdurauf Abdumannonovich	
O'zbek milliy kurashining tarixiy rivojlanish bosqichlari va uning yoshlar tarbiyasidagi pedagogik ahamiyati.....	257
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Almardanov Xasan Asqarovich	
Belbog'li kurashning shakllanishi va rivojlanish tarixi: jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni va metodik imkoniyatlari	261
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqizilov Muxammadbek Sherali o'gli	

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	265
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqobilov Jamshid G'ulomovich</i>	
Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	270
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Nurullayev Fazliddin Murodulla o'gli</i>	
Raqamli muhitda shaxs xulq-atvori dinamikasi (bolalik va o'smirlar misolida)	275
<i>Raimdjanov Mirkarim Tolibjon o'g'li</i>	
O'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari	278
<i>Suvanova Baxtigul Baxridinovna</i>	
Xalqaro tajriba asosida o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari	283
<i>Azimov I. T., Mirzayeva N. I.</i>	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda didaktik vositalardan foydalanish	288
<i>Ziyaboyeva Sevara Saydullayevna</i>	
Yuqori malakali o'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish dinamikasi	292
<i>Nazarov Nuriddin Baxranovich</i>	
Maktab direktorining partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokchilarning roli	297
<i>Jabborova Yulduzxon Hasan qizi</i>	
Tibbiyotda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish usullari	301
<i>Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna</i>	
Ichki kasalliklarni tashxislashda klinik fikrlashning o'rni	304
<i>Tilavova Muqaddas, Hasanova Munisa, Mamatqulova Fayzo, Hakimova Xonbuvi Hakimovna</i>	
Транснациональные компании и проблема суверенитета национального государства	307
<i>Ф. Равшанов, Л. Сохибова</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda o'quv-biluv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	311
<i>Muhammadiyeva Manzura Maratovna, Musulmonova Sabrina Akmal qizi</i>	
Texnologik ta'limda xorijiy tajriba	316
<i>Lochinbek Abdirasulov</i>	
Talabalarda ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari	319
<i>Saffarova Mohidil Axmadovna, Mustafayeva Feruza Anvar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslaridagi asosiy resurslari: "ona tili" darsligi, mashq daftari, o'qituvchi kitobi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida	324
<i>Soatova Hilola Shuhrat qizi</i>	
Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida	328
<i>R. D. Mustayev, H. F. Abduvositov</i>	
Русскоязычная литература Узбекистана современного периода: проблематика, поэтика и художественный анализ	332
<i>Чернова Татьяна Алексеевна</i>	
O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri	335
<i>Toshpo'latova O'g'loy Baxtiyor qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirish jarayonida targeting yondashuvining pedagogik nazariy asoslari	339
<i>D. G. Umnov</i>	
Ona tili darslarini ikkinchi til tamoyillari asosida tashkil etish masalalari	344
<i>Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni pedagogik jihatlardan tashkil etishning nazariy va amaliy aspektlari	347
<i>Mahkamov Mahammadjon Dadajonovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar asosida dars jarayonini takomillashtirish metodikasi	351
<i>Muhammadjonova Durdonaxon Bahromjon qizi</i>	
Tarix darslarini modellashtirishda pedagogik metodlar tasnifi va ularning samaradorligi	354
<i>Ikrom Qodirov</i>	

Hadassah gospital maktabi modelining o'ziga xos xususiyatlari, pedagogik samaradorligi va uni O'zbekiston gospital maktablariga tatbiq etishning ahamiyati	357
<i>Abdullayev Aziz Habibullayevich, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li, Alimova Dono Abbosxanovna</i>	
Davlat boshqaruvi tizimida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi.....	361
<i>Amirxo'jayev Shukurjon Qurbonovich, Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li</i>	
Neyropedagogik yondashuv asosida o'quvchilarda pozitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari	364
<i>Babakulova Dilnoza Ramazonovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda nutqiy nuqsonlarning oldini olish va o'quvchilarning talaffuz madaniyatini shakllantirish metodikasi	367
<i>Baxtiyorova Nastarin Baxriddinovna, Daminova Dilbar Melimurodovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishga qiziqishini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari.....	370
<i>G'aniyeva Gulxayyo Islom qizi, Raxmatova Shaxlo Mansurovna</i>	
Ingliz tili darslarida kitobxonlik ko'nikmalarining o'ziga xosligi	373
<i>Jo'raboyeva Turg'unoy Ikromjon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvokognitiv kompetentlikni rivojlantirishning didaktik tizimi.....	377
<i>Kozimova Sadoqat</i>	
Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish orqali ekologik savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari	380
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Oilaviy munosabatlarda manipulyativ muloqot indikatsiyasi: psixologik tahlil va eksperimental natijalar.....	383
<i>Nishanova Zulfizar Yashin qizi</i>	
Bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rni.....	386
<i>Nurulloyev Firuz No'monjonovich</i>	
Talabalarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari (ma'rifatparvar mutafakkirlar merosi misolida).....	390
<i>Sabirov Kaxramon Bektursun o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish qobiliyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirish.....	393
<i>Tillayeva Vasila O'ktam qizi</i>	
Kritik fikrlash kompetensiyasining pedagogik va didaktik mazmuni	398
<i>Tursunaliyev Shaxzod Sherali o'g'li</i>	
Kurashchi qizlarning texnik harakatlarini kinematik va kinetik modellashtirish	402
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi</i>	
Oliy ta'limda ishga doir muloqot asoslari fanini o'qitish orqali talabalarning og'zaki fikrlash va nutq faoliyatini rivojlantirish	406
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekturodovna</i>	
Роль онлайн-платформ и образовательных сервисов в формировании ответственности студентов.....	409
<i>Гуламов Жасур Баходирович</i>	
Изучение изменений полярного переключения негативных и позитивных эмоций среднего воздействия в процессе развития/реабилитации механизмов эмпатии	413
<i>Ягудин Дмитрий Рустамович</i>	
Produktiv nutq ko'nikmalari orqali nutq aktlarini o'qitish samaradorligi.....	421
<i>Sadikov Erkin Tursunovich</i>	
Проблемы формирования письменной коммуникативной компетенции у студентов выпускных курсов высших учебных заведений	424
<i>Раджабова Зебинисо Анваровна</i>	
Pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya.....	427
<i>M.U. Raxmanova</i>	

Muammoli o'qitish asosida kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish.....	431
<i>Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna</i>	
9–10 yoshli o'quvchilar orasidagi nizolarni korreksion yondashuv bilan boshqarish	435
<i>Qulmatov Sindorqul Ibragimovich, Yarbekova Yulduz Bahromjon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish	439
<i>Mo'minova Madina, Mamasodiqova Saida</i>	
Разработка приложения для визуализации и анализа решения задач линейного программирования.....	442
<i>Маматов Ислонбек Ильесович, Бурунова Муниса Баходировна</i>	
Mustaqil ta'lim topshiriqlarini integrativ modellashtirish tashkiliy-metodik muammo sifatida	448
<i>Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda axloqiy tarbiyani baholash va "tarbiya kundaligi"ni joriy etish metodikasi.....	451
<i>Norimboyeva Sarvinov Abror qizi, Norimboyeva Sarvinov Abror qizi</i>	
Talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirishning nazariy-pedagogik va didaktik asoslari	456
<i>Xaydaraliyev Xurshid Xamidullayevich</i>	
Zamonaviy yosh oilalarda gender munosabatining o'rganilganlik holati	462
<i>Abduqayumova Gulnoza Karimjon qizi</i>	
Arifmetik progressiyani o'qitishda "progressiya konstruktori" amaliy-tadqiqot metodining samaradorligi....	466
<i>Abdurahmonova Zamira Raxmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini shakllantirishning mazmuni.....	471
<i>Ashurova To'lg'anoy Ergashevna</i>	
Onlayn shaxmat platformalarining boshlang'ich sinf o'quvchilari tafakkuriga ta'siri	475
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i>	
Ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish.....	480
<i>Kadirkulov Dilmurod Alimahamedovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish mezonlari.....	485
<i>Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna</i>	
Communicative Language Teaching in Modern Classrooms: Strengths, Limitations, and Pedagogical Implications	490
<i>Mirzaliyeva Sarvinov</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasasi talabalarining fizikadan metodik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish	493
<i>Murtazayev Zohid Murtazayevich</i>	
Zo'ravonlikning inson ruhiyatiga salbiy ta'siri va oqibatlari	497
<i>Mutabarxon Maxsudova</i>	
STEM ta'limi sharoitida o'quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantirishning transdisiplinar metodik modeli	501
<i>Normuxamedov Zarif</i>	
Jadidchilar asarlarida boshlang'ich ta'limga oid pedagogik qarashlarning nazariy asoslari	507
<i>Sariboyeva Aziza G'apur qizi</i>	
Pedagogika tarixida dars samaradorligini oshirish bo'yicha qarashlar va amaliyotdagi innovatsion loyihalar tahlili.....	510
<i>To'raqulova Feruza Jobir qizi</i>	
Yosh qizlarda shaxsiy mustaqillik va oilaviy mas'uliyat muvozanati	514
<i>To'xtamatova Nargiza, Boltaboyeva Marg'uba</i>	
Individual dars mashg'ulotlari orqali boksning faolligini aniqlash xususiyatlari	517
<i>Usmonov Mansur Qurbonmurotovich</i>	
Преимущества и недостатки использования виртуальных лабораторных работ по физике	522
<i>Тилова Турдихол Баратовна</i>	
Neyrolingvistik dasturlashning (NLD) nazariy va amaliy jihatlarini	529
<i>Xolikova Dilobarxon Maxsitovna</i>	

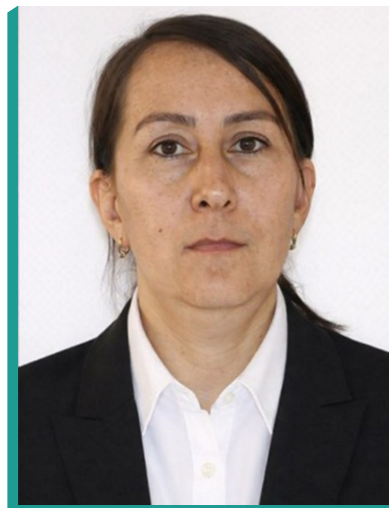
Tabiiy fanlar darslarini o'qitishda muammoli texnologiyalardan foydalanish usullari	533
<i>Ochilova O'g'iloy Mardon qizi</i>	
Communicative-Pragmatic Analysis of Binary-Based Paremmas in English, Uzbek, and Russian Languages.....	537
<i>Jumanova Sabrina Vaydullo kizi</i>	
Kurash mashg'ulotlarida raqamli texnologiyalar qo'llanilishi.....	542
<i>Melikuziyev Azizjon Adaxamjon o'g'li</i>	
O'spirinlarda kasbiy tanlov noaniqligi sharoitida mustaqil qarorlarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari	546
<i>Karimova Gulxumor Shodi qizi</i>	
ChatGPT kabi til modellarining ta'lim va fan sohasiga ta'siri	550
<i>Djabbarova Xabiba Kuvandikovna</i>	
Biologiya ta'limida qo'llaniladigan masala va mashqlarning turlari, mazmuni va kreativlikni rivojlantirishdagi o'rni	554
<i>Yusupova Lobar Nizomjon qizi, Raxmatov Uchkun Ergashevich</i>	
Сравнительный анализ русской и узбекской концептосфер в контексте преподавания РКИ.....	560
<i>Рустамова Феруза Махмуджановна</i>	
Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining kasbiy madaniyatini kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyalari	565
<i>Imomov Musurmon Pirnazarovich</i>	
Boshlang'ich ta'limda aksiologik qadriyatlar va raqamli kompetensiyalarni uyg'un rivojlantirish metodikasi.....	572
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy ijodkorligini rivojlantirishda klaster integratsiyasi va refleksiv yondashuvning o'rni	576
<i>Shabbazova Nodira Xamzayevna</i>	
Umumta'lim maktablarida immersiv texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish	579
<i>Axmedova Dilnoza Baxtiyor qizi</i>	
Tasviriy san'at ta'limida kompozitsiya o'qitishning takomillashtirilgan metodik tizimi.....	581
<i>Karshiboyeva Dilafuz Boxodirovna</i>	
Bo'lajak ona tili o'qituvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda refleksiv topshiriqlarning o'rni .	584
<i>Altibayeva Malika Kuvandikovna</i>	
STEAM yondashuvi asosida rivojlantiruvchi markazlarning samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	587
<i>O'rinova Feruza O'ljayevna, To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Aholi o'rtasida ommaviy sportni rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	591
<i>Davulov Ozodbek Qalandarovich</i>	
Tasavvufda ma'naviy tarbiya tushunchasi va uning nazariy-metodologik asoslari.....	595
<i>Satimova Sevinch Sardorbekovna</i>	
Teaching Literary and Non-Literary Forms of Speech to Young Learners.....	600
<i>Nargiza Tulyaganova</i>	
Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari	604
<i>Aziboyev Shuhrat Olimovich</i>	
Cerebral falajli bolalarda sensor, diqqat va motor funksiyalar integratsiyasining faktorli tahlili	608
<i>Karimberdiyev Azamat Axmadjon o'g'li</i>	
O'smirlik davrida emotsional intellektni namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	614
<i>Djumabaeva Manzura Bagibekovna, Zoirova Laylo Alisher qizi, Umirboyeva Zaxro Dilmurod qizi</i>	
Zamonaviy ta'lim modellari mohiyati va ularning pedagogik tizimdagi o'rni (4K, 5E, 5I modellari misolida).....	617
<i>Raxmatov Uchkun Ergashevich, Qodirova Marjona Azamat qizi</i>	
Ayollarni iqtisodiy faollikka tayyorlashda o'quv dasturlarini loyihalash tamoyillari	624
<i>Diyarova Shaxloxon Rovshan qizi</i>	

Interfaol ta'lim metodlari asosida o'qituvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi: tajriba-sinov natijalari tahlili	628
Abdiyeva Shodiyona Yodgor qizi	
Raqamli muhitda maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining qo'shimcha ta'limini tashkil etish: tadqiqotlar sharhi	633
Amanova Dilorom Faxritdin qizi	
Kognitiv tilshunoslikda skript atamasi va uning voqelanish mexanizmlari	637
Fayzullayev Shohrux	
The Concept of Blended Learning and its Role in the Modern Educational Paradigm	641
Fozilova Maxina Adashevna	
Finlyandiya boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematika fanini o'qitish metodikasi	645
G'aybulloyeva Yulduz Mexriddinovna	
Xalq hunarmandchiligi bo'yicha o'quvchilarning kreativ qobiliyatini rivojlantirish	651
Isoqov Shohruh Turabek o'g'li	
Communicative-Pragmatic Analysis of Binary-Based Paremias in English, Uzbek, and Russian Languages	654
Jumanova Sabrina Vaydullo kizi	
Internet-risk profilaktikasining bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashdagi o'rni	659
Mamatxanova Nargiza Toxirovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari	663
N. Sh. Abdullayeva, F. R. Valiyeva, S. S. Raximova	
Musiqiy-ritmik harakatlarning asosiy komponentlari va ularni rivojlantirishda SI imkoniyatlari	667
O. A. Shodiyeva	
Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimi asosida ta'limni tashkil etishning pedagogik xususiyatlari ..	672
Y. R. Azzamov	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integratsion yondashuv asosida bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning pedagogik asoslari	676
Yakubova Zilola Zikirovna	
Aksiologik yondashuv asosida talabalarda mas'uliyatni rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	679
Teshayeva Dilnoza Chori qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni tasviriy faoliyat turlari asosida estetik tarbiyalash masalalari.	684
Yuldasheva Dilshoda To'liqinovna	
Профессиональная рефлексия как фактор развития научного интеллекта будущего педагога в системе педагогического образования	688
Анварова Хуснора, Исохонова Азиза	
Толерантность в мультикультурном обществе	692
Бекбосынова З. К.	
Методика работы над ошибками как средство повышения грамотности	696
Исмаилова Мадинабону	
Методы и подходы к развитию профессиональной лексической компетенции студентов военных направлений	701
Хамидова Нигора Тулкуновна	

FINLYANDIYA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA MATEMATIKA FANINI O'QITISH METODIKASI

G'aybulloyeva Yulduz Mexriddinovna

Buxoro davlat universiteti

Pedagogika kafedrası tayanch doktoranti (PhD)

ORCID: 0009-0007-9981-5363

Annotatsiya: Ushbu maqolada Finlyandiya boshlang'ich ta'lim tizimida matematika fanini o'qitishning ilg'or tajribasi chuqur tahlil qilinadi. Finlyandiya matematika ta'limining asosiy tamoyillari – konkretan abstraktga o'tish, o'yin va amaliy faoliyat asosida o'qitish, muammoli vaziyatlardan foydalanish, individual yondashuv hamda baholash tizimi kabi jihatlar yoritilgan. Shuningdek, ushbu tajribani O'zbekiston boshlang'ich sinflarida matematika o'qitish metodikasiga moslashtirish imkoniyatlari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, matematika o'qitish metodikasi, Finlyandiya pedagogikasi, o'yin asosida o'qitish, muammoli ta'lim, matematik savodxonlik.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of advanced practices in teaching mathematics in Finland's primary education system. It highlights the main principles of Finnish mathematics education – moving from the concrete to the abstract, teaching through play and practical activity, using problem-based situations, an individual approach, as well as the assessment system. The article also presents the possibilities of adapting this experience to the methodology of teaching mathematics in primary grades in Uzbekistan, existing challenges, and practical recommendations for overcoming them.

Key words: primary education, mathematics teaching methodology, Finnish pedagogy, play-based learning, problem-based learning, mathematical literacy.

Аннотация: В данной статье глубоко анализируется передовой опыт преподавания математики в системе начального образования Финляндии. Освещаются основные принципы финского математического образования – переход от конкретного к абстрактному, обучение на основе игры и практической деятельности, использование проблемных ситуаций, индивидуальный подход, а также система оценивания. Кроме того, представлены возможности адаптации данного опыта к методике преподавания математики в начальных классах Узбекистана, существующие проблемы и практические рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: начальное образование, методика преподавания математики, финская педагогика, обучение на основе игры, проблемное обучение, математическая грамотность.

KIRISH

Matematika ta'limi boshlang'ich sinflarda bolaning mantiqiy tafakkuri, fazoviy tasavvuri, muammolarni hal qilish qobiliyati va analitik fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida matematika o'qitish metodikasi doimiy ravishda takomillashtirilib, o'quvchilarning yosh xususiyatlari hamda zamonaviy talablarga moslashtirib borilmoqda. Finlyandiya ta'lim tizimi xalqaro PISA (Programme for International Student Assessment) va TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) tadqiqotlarida matematika bo'yicha doimiy ravishda yuqori natijalarni qayd etib keladi. Ayniqsa, Finlyandiyaning boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi an'anaviy yondashuvdan farqli ravishda bolaning tabiiy qiziqishiga asoslangan, amaliy faoliyat bilan uyg'unlashgan va har bir bolaning individual rivojlanishini ta'minlaydigan tizimdir.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, xususan, boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitish sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bu jarayonda Finlyandiyaning matematika o'qitish bo'yicha ilg'or tajribasini o'rganish va uni milliy ta'lim tizimiga mos ravishda tatbiq etish dolzarb masala hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Finlyandiya matematika ta'limining falsafasi va asosiy tamoyillari. Finlyandiyada matematika ta'limi quyidagi asosiy falsafiy qarashlarga asoslanadi:

- matematika kundalik hayotning bir qismi bo'lib, u mavhum tushunchalar to'plami emas, balki bolaning atrofidagi dunyoni tushunish, tahlil qilish va unda faoliyat yuritish vositasi sifatida qaraladi;
- har bir bola matematikani o'rgana oladi, ya'ni matematik qobiliyat tug'ma emas, balki to'g'ri metodika va qulay muhit orqali rivojlantiriladi;
- xato qilish o'rganishning tabiiy qismi bo'lib, xatolar jazolanishi kerak bo'lgan kamchilik emas, balki tahlil qilish va tushunishni chuqurlashtirish uchun imkoniyatdir;
- tushunish yodlashdan oldin keladi, ya'ni formulalar va qoidalarni yodlashdan avval ularning mazmuni hamda qo'llanilishini tushunish muhim.

Ushbu falsafiy asoslar. Finlyandiya matematika ta'limining barcha bosqichlarida, ayniqsa, boshlang'ich sinflarda izchil amalga oshiriladi. Finlyandiya boshlang'ich sinflarida matematika o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari. Konkretan abstraktga o'tish tamoyili. Finlyandiya matematika o'qitish metodikasining eng muhim tamoyillaridan biri konkret (aniq) narsalardan abstrakt (mavhum) tushunchalarga bosqichma-bosqich o'tishdir. Bu jarayon quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1-jadval

Bosqich	Tavsifi	Misol
Konkret (amaliy) bosqich	Bola matematik tushunchani real narsalar, harakatlar, o'yinlar orqali o'zlashtiradi	3 ta olma + 2 ta olma = 5 ta olma (qo'lda sanash, birlashtirish)
Tasviriy (vizual) bosqich	Bola tushunchani rasm, chizma, diagramma orqali ifodalaydi	3 ta olma va 2 ta olma rasmini chizish, ularni birlashtirish
Abstrakt (ramziy) bosqich	Bola tushunchani raqamlar, belgilar, formulalar orqali ifodalaydi	$3 + 2 = 5$

Finlyandiya maktablarida birinchi sinflarda matematika darslarining katta qismi konkret va tasviriy bosqichlarga ajratiladi. Bolalar hisoblash materiallari (tayoqchalar, kubiklar, tangalar, tabiiy materiallar) bilan ko'p ishlaydi, matematik tushunchalarni o'yinlar va amaliy harakatlar orqali o'zlashtiradi. Faqat bola tushunchani to'liq anglab yetganidan so'ng abstrakt ifodaga o'tiladi.

O'yin va amaliy faoliyat asosida o'qitish Finlyandiyada matematika darslari an'anaviy "o'qituvchi tushuntiradi – o'quvchi yozadi" shaklidan keskin farq qiladi. Matematika o'yinlar, loyihalar va amaliy mashg'ulotlar orqali o'rgatiladi:

- matematik o'yinlar – "Monopolya" kabi stol o'yinlari, karta o'yinlari, kubiklar bilan o'yinlar orqali hisoblash, strategik fikrlash va matematik tushunchalar o'rgatiladi;
- tashqi muhitda matematika – hovlida, bog'da, o'rmonda daraxtlarni sanash, barglarni guruhlash, masofalarni o'lchash, shakllarni topish kabi faoliyatlar amalga oshiriladi;
- qurilish va konstruktor faoliyati – Legolar, bloklar, konstruktorlar orqali geometrik tushunchalar, simmetriya, o'lchov va fazoviy munosabatlar o'rgatiladi;
- pishirish va uy-ro'zg'or faoliyati – ovqat tayyorlash jarayonida o'lchov birliklari, nisbatlar, kasrlar, vaqt hisobi kabi matematik tushunchalar amaliy tarzda o'zlashtiriladi.

Bu yondashuv bolalarda matematikaga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi, qo'rquv va stressni kamaytiradi. Muammoli vaziyatlar va tadqiqotchilik yondashuvi. Finlyandiya matematika ta'limida o'quvchilarga tayyor bilim berish emas, balki muammolarni mustaqil hal qilish ko'nikmasini shakllantirish asosiy maqsad hisoblanadi. Buning uchun ochiq masalalar – bir necha yechimga ega bo'lgan, turli usullar bilan yechilishi mumkin bo'lgan masalalar beriladi; tadqiqotchilik topshiriqlari – "Agar... nima bo'ladi?", "Qanday qilib...?", "Nima uchun...?" kabi savollar orqali bolalar matematik hodisalarni o'rganadi; haqiqiy hayotiy vaziyatlar – do'konda xarid qilish, taom tayyorlash, sayohatni rejalashtirish, budjetni hisoblash kabi real vaziyatlar matematik muammo sifatida beriladi; guruhli muammo yechish – bolalar kichik guruhlarda birgalikda muammolarni muhokama qiladi, turli yechimlarni taqqoslaydi va eng maqbulini tanlaydi.

Bu yondashuv bolalarda matematik tafakkurni, ijodiy yondashuvni va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Matematik savodxonlikni shakllantirish

Finlyandiya ta'lim tizimida "matematik savodxonlik" tushunchasi keng ma'noda qo'llaniladi. Bu nafaqat hisoblash qobiliyati, balki matematik tilni tushunish va undan foydalanish – matematik tushunchalar, belgilar va munosabatlarni to'g'ri ifodalay olish; matematik modellashirish – real hayotdagi vaziyatlarni matematik modelga aylantira olish va aksincha; ma'lumotlarni tahlil qilish – jadvallar, grafiklar, diagrammalar bilan ishlash, ulardan xulosa chiqarish; mantiqiy va tanqidiy fikrlash – matematik mulohazalar yurita olish, dalillarni asoslash, xulosalar chiqarish kabi ko'nikmalarni ham qamrab oladi. Boshlang'ich sinflardan oq matematik savodxonlikni shakllantirish bolalarning keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishlari va hayotda matematik bilimlardan samarali foydalanishlari uchun asos bo'ladi. Individual yondashuv va tabaqalashtirilgan topshiriqlar.

Finlyandiya matematika darslarida har bir bola o'z qobiliyati va o'rganish tezligiga mos ravishda rivojlanadi:

- tabaqalashtirilgan topshiriqlar – bir sinfda turli darajadagi o'quvchilar uchun turli murakkablikdagi topshiriqlar tayyorlanadi;
- "ikki yo'l" tizimi – bir xil mavzu bir sinfda ikki xil usulda, ya'ni asosiy darajada va chuqurlashtirilgan darajada o'tiladi;
- yordamchi o'qituvchi – qiyinchiliklarga duch kelayotgan o'quvchilar bilan ikkinchi o'qituvchi yoki yordamchi individual ishlaydi;
- qobiliyatli o'quvchilar uchun qo'shimcha topshiriqlar – matematikaga qiziqishi yuqori bo'lgan o'quvchilar uchun murakkabroq masalalar, olimpiada topshiriqlari va loyihalar taklif etiladi.

Individual yondashuv orqali sinfda "zaif" va "kuchli" o'quvchilar o'rtasidagi tafovut kamayadi, har bir bola o'z darajasida rivojlanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Matematika darslarida baholash tizimi.

Finlyandiya matematika fanini baholashda ham umumiy ta'lim tizimidagi yondashuv amal qiladi:

- 4-sinfgacha raqamli baholar qo'llanilmaydi – matematik bilim va ko'nikmalar og'zaki hamda tavsifiy baholar orqali ifodalanadi;
- baholash jarayonga yo'naltirilgan – yakuniy natija emas, balki o'quvchining rivojlanish dinamikasi, urinishlari va yutuqlari baholanadi;
- o'z-o'zini baholash – o'quvchilar o'z bilim va ko'nikmalarini mustaqil baholashga o'rgatiladi;
- xatolar tahlili – xatolar jazolash uchun emas, balki tushunmovchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun asos sifatida qaraladi.

Bu baholash tizimi bolalarda matematikadan qo'rqishni yo'qotadi, xato qilishdan tortinmaslikni va o'rganish jarayonidan zavqlanishni ta'minlaydi. Darslik va o'quv materiallarining o'ziga xosligi. Finlyandiya matematika darsliklari va o'quv materiallari quyidagi xususiyatlarga ega:

- vizual jozibadorlik – rang-barang, soddalashtirilmagan, ammo bolalar uchun tushunarli va qiziqarli dizayn;
- bosqichma-bosqich tuzilish – har bir mavzu konkretan abstraktga o'tish tamoyili asosida qurilgan;
- amaliy topshiriqlar – nazariy materialga qaraganda amaliy va hayotiy topshiriqlar ko'proq;
- o'yin elementlari – darsliklarda o'yinlar, labirintlar, boshqotirmalar, krossvordlar keng o'rin olgan;
- tabaqalashtirilgan topshiriqlar – bir mavzu bo'yicha turli darajadagi topshiriqlar berilgan.

Darsliklardan tashqari, o'qituvchilar turli xil qo'shimcha materiallar – kartochkalar, o'yinlar, interaktiv resurslar, onlayn platformalardan keng foydalanadi.

Finlyandiya matematika o'qitish tajribasining afzalliklari

Finlyandiya boshlang'ich sinflarida matematika o'qitish metodikasining asosiy afzalliklarini quyidagicha umumlashtirish mumkin:

2-jadval

Afzallik	Tavsifi
Matematikaga ijobiy munosabat	O'yin va amaliy faoliyat asosida o'qitish bolalarda matematikaga nisbatan qiziqish va sevgini shakllantiradi
Chuqur tushunish	Konkretndan abstraktga o'tish tamoyili tushunchalarning mazmunan o'zlashtirilishini ta'minlaydi
Individual rivojlanish	Har bir bola o'z qobiliyati va tezligiga mos ravishda rivojlanadi
Stresssiz muhit	Baholash tizimi va xatolarga munosabat bolalarda psixologik qulaylik yaratadi
Hayotiy ko'nikmalar	Matematik bilimlar real hayotiy vaziyatlar bilan bog'langan holda o'rgatiladi
Mustaqil fikrlash	Muammoli va tadqiqotchilik yondashuv mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi
Hamkorlik ko'nikmalari	Guruhli ish va jamoa bo'lib muammo yechish hamkorlik qobiliyatini shakllantiradi

Finlyandiya tajribasini O'zbekiston boshlang'ich sinflarida matematika o'qitishga moslashtirish imkoniyatlari

Finlyandiya tajribasini O'zbekiston sharoitiga to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish mumkin emas. Biroq uning ayrim elementlarini milliy ta'lim tizimiga bosqichma-bosqich joriy etish orqali matematika o'qitish sifatini oshirish mumkin. Konkretndan abstraktga o'tish tamoyilini joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar quyidagilardan iborat:

- matematika darslarida hisoblash materiallaridan, ya'ni tayoqchalar, kubiklar, tugmalar, makaron mahsulotlari va tabiiy materiallardan muntazam foydalanish;
- har bir yangi mavzuni konkret narsalar va amaliy harakatlar bilan boshlash;
- vizual modellash, ya'ni rasm, chizma, diagramma va sxema usullarini keng qo'llash;
- "ko'rsat – ayt – yoz" tamoyili asosida ishlash, ya'ni avval ko'rsatish va amaliy harakatni tashkil etish, so'ng og'zaki ifodalash, keyin esa yozma shaklga o'tish.

O'yin va amaliy faoliyatni kengaytirish bo'yicha amaliy tavsiyalar sifatida matematika darslarida didaktik o'yinlar ulushini oshirish, jumladan:

- kartochka o'yinlari, stol o'yinlari va harakatli o'yinlardan foydalanish;
- matematik mazmundagi sayohatlar va ekskursiyalarni tashkil etish, masalan, "Matematik bozor" shaklida do'konda xarid qilish orqali hisoblashni yo'lga qo'yish;
- darsdan tashqari matematik to'garaklar, "Matematik boshqotirmalar" va "Yosh matematik" klublarini tashkil etish;
- matematika fanini mehnat, jismoniy tarbiya va san'at fanlari bilan integratsiyalash tavsiya etiladi.

Muammoli va tadqiqotchilik yondashuvni kuchaytirish uchun darslarda bir necha yechimga ega masalalardan foydalanish; o'quvchilarga "qanday qilib?", "nega?", "agar... bo'lsa-chi?" kabi ochiq savollarni ko'proq berish; "Uyimdagi geometrik shakllar", "Mening kundalik hisob-kitoblarim" kabi matematik loyiha ishlarini joriy etish; "matematik tadqiqotchi" usuli asosida o'quvchilarni mustaqil kuzatish, o'lchash, taqqoslash va xulosa chiqarishga yo'naltirish muhimdir. Individual yondashuv va tabaqalashtirilgan topshiriqlarni rivojlantirish yuzasidan bir mavzu bo'yicha turli darajadagi, ya'ni oson, o'rta va qiyin topshiriqlar tayyorlash; qobiliyatli o'quvchilar uchun qo'shimcha murakkab masalalar, olimpiada topshiriqlari va loyihalarni taklif etish; qiyinchilikka duch kelayotgan o'quvchilar bilan individual yoki kichik guruhlarda qo'shimcha mashg'ulotlar tashkil etish; har bir o'quvchining rivojlanish dinamikasini kuzatib borish va unga mos usullarni tanlash zarur. Baholash tizimini takomillashtirish doirasida 1-2-sinflarda matematika fanidan raqamli baholarni bekor qilib, og'zaki va tavsifiy baholashga o'tish; baholashda xatolarni jazolash emas, balki ularni tahlil qilish va tushunishga yo'naltirish; o'quvchilarni o'z-o'zini baholash va o'zaro baholashga o'rgatish; baholash mezonlarini o'quvchilarga aniq va tushunarli tarzda yetkazish maqsadga muvofiqdir.

O'qituvchilarni metodik jihatdan tayyorlash bo'yicha boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun Finlyandiya matematika o'qitish metodikasi yuzasidan malaka oshirish kurslarini tashkil etish; ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish bo'yicha stajirovka dasturlarini kengaytirish; tajriba-sinov maktablarini belgilab, ularda yangi metodikalarni sinab ko'rish va natijalarni ommalashtirish; matematika o'qitish metodikasi bo'yicha uslubiy qo'llanmalar hamda tavsiyalar ishlab chiqish lozim.

Darslik va o'quv materiallarini takomillashtirish yuzasidan boshlang'ich sinf matematika darsliklarida o'yinli topshiriqlar, amaliy mashqlar va hayotiy misollar ulushini oshirish; darsliklarni konkret dan abstraktga o'tish tamoyili asosida qayta ishlash; matematika darslari uchun qo'shimcha didaktik materiallar, ya'ni kartochkalar, plakatlari va o'yinlar to'plamlarini yaratish; interaktiv matematika platformalari va mobil ilovalardan foydalanishni yo'lga qo'yish zarur. Finlyandiya matematika tajribasini joriy etishdagi muammolar va ularning yechimlari masalasiga kelsak, Finlyandiya matematika o'qitish tajribasini O'zbekiston ta'lim tizimiga joriy etish jarayonida turli muammolar yuzaga kelishi mumkin. Quyida asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari keltiriladi.

3-jadval

Muammo	Yechim
An'anaviy metodikaga o'rganib qolgan o'qituvchilar (o'qituvchilarning yangi yondashuvlarni qabul qilishdagi qiyinchiliklar, an'anaviy "tushuntirish – mashq qilish – tekshirish" sxemasidan chiqolmaslik)	O'qituvchilarni bosqichma-bosqich yangi metodikaga o'rgatish; amaliy seminarlar, master-klasslar, ochiq darslar tashkil etish; Finlyandiya maktablarida stajirovka o'tkazish; tajriba-sinov maktablarida "o'qituvchi – mentor" tizimini joriy etish
Moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi (hisoblash materiallari, o'yinlar, konstruktorlar, interaktiv jihozlar, darsliklardagi amaliy topshiriqlar yetishmovchiligi)	Bosqichma-bosqich joriy etish; oddiy va arzon materiallardan (tayoqchalar, tugmalar, makaron, tabiiy materiallar) foydalanish; mahalliy o'yin materiallarini ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish; davlat-xususiy sheriklik asosida resurslarni jalb qilish
Sinflarning to'lig'i (o'quvchilar sonining 35-40 nafargacha yetishi individual yondashuvni qiyinlashtiradi)	Individual yondashuv elementlarini (tabaqalashtirilgan topshiriqlar, guruhli ish) joriy etish; yordamchi o'qituvchilar tizimini bosqichma-bosqich yo'lga qo'yish; uzoq muddatli istiqbolda sinflardagi o'quvchilar sonini qisqartirish
Ota-onalarning munosabati (raqamli baholar yo'qligi, an'anaviy darslardan farqli tizim ota-onalarda tushunmovchilik tug'dirishi, "bola o'ynamasin, o'qisin" degan stereotiplar)	Ota-onalar bilan tushuntirish ishlarini olib borish; ochiq darslar, seminarlar tashkil etish; yangi metodikaning afzalliklarini ko'rsatish; ota-onalarni matematik o'yinlar va amaliy topshiriqlar jarayoniga jalb qilish
Normativ-huquqiy bazaning mos kelmasligi (amaldagi dasturlar, baholash tizimi, davlat standartlari yangi yondashuvga mos kelmasligi)	Tajriba-sinov asosida normativ hujjatlarga bosqichma-bosqich o'zgartirishlar kiritish; tajriba maktablarida alohida tartibni joriy etish; ilg'or metodikalarni sinovdan o'tkazish uchun "pedagogik poligon" tizimini yaratish
Darsliklarning mos kelmasligi (mavjud darsliklar ko'proq mashq va misollarga asoslangan, o'yin va amaliy topshiriqlar kam)	Darsliklarni qayta ko'rib chiqish va takomillashtirish; qo'shimcha didaktik materiallar to'plamlarini yaratish; o'qituvchilarga darslikdan tashqari materiallardan foydalanish erkinligini berish

XULOSA

Finlyandiya boshlang'ich sinflarida matematika o'qitish tajribasi – bu bolani markazga qo'ygan, konkret dan abstraktga o'tish, o'yin va amaliy faoliyat asosida o'qitish, muammoli va tadqiqotchilik yondashuvi, individual yo'naltirilganlik hamda stresssiz baholash tizimiga asoslangan ilg'or metodikadir. Ushbu tizim nafaqat o'quvchilarning matematik bilimlarini shakllantiradi, balki ularda matematikaga bo'lgan ijobiy munosabatni, mustaqil fikrlashni, muammolarni hal qilish va hayotiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. O'zbekiston boshlang'ich sinflarida matematika o'qitish sifatini oshirish, o'quvchilarning matematik savodxonligini rivojlantirish, ularni zamonaviy talablar darajasida tayyorlashda Finlyandiya tajribasidan oqilona foydalanish muhim ahamiyatga ega. Quyidagi yo'nalishlarda amaliy ishlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

1. Metodik yondashuvni takomillashtirish: – konkret dan abstraktga o'tish tamoyilini matematika darslarida tizimli qo'llash; – o'yin va amaliy faoliyatni matematika o'qitishning ajralmas qismiga aylantirish; – muammoli va tadqiqotchilik usullarini keng joriy etish.
2. Baholash tizimini isloh qilish: – 1–2-sinflarda matematika fanidan raqamli baholarni bekor qilish; – tavsifiy baholash va o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirish.

3. O'qituvchilar tayyorlovini yaxshilash: – boshlang'ich sinf o'qituvchilarini zamonaviy matematika o'qitish metodikalari bo'yicha tayyorlash; – ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish uchun stajirovka dasturlarini kengaytirish.
4. O'quv-uslubiy bazani mustahkamlash: – matematika darsliklarini konkret dan abstraktga o'tish, o'yinli va amaliy topshiriqlar bilan boyitish; – didaktik o'yinlar, hisoblash materiallari, vizual qo'llanmalar to'plamlarini yaratish.
5. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish: – pilot maktablarni belgilab, Finlyandiya metodikasi elementlarini sinab ko'rish; – natijalarni o'rganish va muvaffaqiyatli tajribalarni kengaytirish.

Finlyandiya matematika o'qitish tajribasi – bu o'quvchilarni bilim bilan “yuklash” emas, balki ularda matematik tafakkurni, muammolarni hal qilish qobiliyatini va umrbod o'rganish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan tizimdir. Ushbu tajribani milliy ta'lim tizimimizga moslashtirgan holda joriy etish orqali biz boshlang'ich sinf o'quvchilarimizda matematikaga bo'lgan muhabbatni, ishonchni va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishimiz, ularni zamonaviy hayot talablariga tayyorlashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standartini tasdiqlash to'g'risida”gi qarori. – Toshkent, 2020.
2. Sahlberg, P. (2015). Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? Teachers College Press.
3. Pehkonen, E. (2018). Problem Solving in Mathematics Education in Finland. University of Helsinki.
4. Hemmi, K., & Ryve, A. (2015). Effective Mathematics Teaching in Finland and Sweden. In B. Perry et al. (Eds.), Mathematics and Transition. Springer.
5. Ahtee, M., & Pehkonen, E. (2020). Finnish Primary School Mathematics Education. University of Turku.
6. Mullis, I. V. S., et al. (2020). TIMSS 2019 International Results in Mathematics. Boston College.
7. Abduqodirov, A. A., & Isroilova, G. S. (2022). Finlyandiya ta'lim tizimi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari. “Xalq ta'limi” jurnali, 4-son. – B. 23-29.
8. Xalilov, F. N. (2023). Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasini takomillashtirish yo'llari. “Boshlang'ich ta'lim” jurnali, 3-son. – B. 8-14.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.